

**ХАРУУЛЫН АЛБАНЫ ЖУРАМ ЗӨРЧИХ ГЭМТ ХЭРЭГТ
ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА**
RESPONSIBILITY FOR CRIMES OF VIOLATING
POLICE OFFICE RULES

Г.Мэндбаяр

Дотоод хэргийн их сургуулийн Цагдаагийн
сургуулийн Дотоодын цэргийн албаны
тэнхимийн ахлах багш, хошууч

G.Mendbayar

Department of Internal Troops Service of the Police
School, University of Internal Affairs Mongolia
Senior Lecturer, Major

Хураангуй: Дотоодын цэргийн алба ажиллагаанд тусгагдсан харуулын албаны зохион байгуулалт, албан үүрэг гүйцэтгэж байхдаа харуулын албаны журам зөрчсөн, гэмт хэрэг, зөрчлийн статистик мэдээнд бүртгэсэн зарим зөрчлийн хэлбэр, нэр томъёо, гаргасан гэмт хэрэг, зөрчлийг бүртгэж, дүн шинжилгээ хийж байгаа байдлыг судлан үзэж энэхүү өгүүлэлдээ авч үзлээ.

Abstract: The organization of the guard service included in the internal military service, violation of the rules of the guard service while performing official duties, forms and terms of some violations recorded in the statistics of crimes and violations, and the recording and analysis of the committed crimes and violations. considered in the article.

Түлхүүр үгс: Цагдаагийн байгууллага, Дотоодын цэрэг, хугацаат цэргийн алба хаагч, цэргийн алба хаагч, Улсын онц чухал объект

Key words: Police, Internal military, conscripts, military service, State objects

Үндсэн хэсэг. Эзэн Чингис хааны хэвтүүл цэргээс эхтэй Дотоодын цэрэг нь 1922 онд дотоодын харуул хамгаалалтын үүргийг дагнан гүйцэтгэх зорилгоор ардын хувьсгалын партизанууд тулгын чулууг нь тавьсанаас хойш өнөөдрийг хүртэл төр засаг, командлалаас даалгасан үүргийг нэр төртэй биелүүлж байна.

1990 онд нийгмийн аюулаас хамгаалах яамыг татан буулгаж, цагдаагийн ерөнхий газар, биеэ даасан байгууллага болоход дотоодын цэрэг түүний бүрэлдэхүүнд шилжин харуул хамгаалалтын үүргээ урьдын адил гүйцэтгэх болсон байна.

Дотоодын цэрэг нь ЦЕГ-ын явуулж байгаа ажиллагаанд туслалцуулах зорилгоор олон нийтийн хамарсан арга хэмжээ /нийгэм-улс төрийн, соёл олон түмний, биеийн тамир спортын болон бусад/ явагдах үед элдэв төрлийн гоц халдварт өвчин гарсан үед хорио цээрийн дэглэм журмыг сахин хамгаалах, төв суурин газруудад гарсан нийгмийн хэв журмыг бүлэглэн зөрчих үйл ажиллагааг таслан зогсоох ба арилгах, гал түймэр, байгалийн төрөл бүрийн аюулаас улс нийгмийн өмч, нийгмийн хэв журмыг хамгаалах болон бусад ажиллагаануудад тогтоосон журмын дагуу оролцож хамгаалж байгаа үйлдвэрийн болон Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн колониудын дэглэм журам сахиулах үүрэгтэй болсон байна.¹

Дотоодын цэрэг нь өнөөдөр Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлыг хуулиар хүлээсэн чиг үүргийн хүрээнд хангаж, улсын онц чухал объектыг хамгаалах, нийтийн хэв

¹ <https://intr.gov.mn>. //Татаж үзсэн: 20.03.2024. Дотоодын цэргийн түүх

журам сахиулах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, гэмт хэргийг таслан зогсоох ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх гамшиг, аюулт үзэгдэл, осол аюул тохиолдсон үед эрэн хайх, аврах, хор уршгийг арилгах, хойшлуулашгүй сэргээн босгох ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх, зарим объектыг түр хугацаагаар хамгаалах, зорчигч ачаа тээшийг харгалзан хүргэх зэрэг үндсэн үүргийг хэрэгжүүлэн ажилладаг.²

Дотоодын цэрэг нь тайван цагт бие даасан үйл ажиллагаа явуулдаг, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэгтэй, төрөл мэргэжлийн цэрэг юм.

Монгол Улсын Засгийн газраас тогтоосон онцгой ач холбогдол бүхий байгууллага, үйлдвэр, барилга байгууламжийг Улсын онц чухал объект гэдэг. Объектын хамгаалалт гэж улсын онц чухал объектын хэвийн ажиллагааг хангах, халдлагаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, хамгаалж байгаа объектод нэвтрэх хүн, эд зүйл, тээврийн хэрэгслийг шалгах, хамгаалалтын бүсэд тогтоосон дэглэм, журмыг сахиулах цогц үйл ажиллагааг ойлгодог.

Дотоодын цэрэг дэлхийн олон оронд байдаг. Жандармери, үндэсний гвард, зэвсэгт цагдаа гэх мэтчилэн өөр өөр нэршилтэй боловч гүйцэтгэж байгаа чиг үүргийн хувьд манайхтай ижил төстэй. Аль ч орны дотоодын цэрэг улс орныхоо дотоод аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр цагдаа, хууль сахиулах салбарын байгууллагуудтай харилцан ажиллаж, террорист халдлага, үймээн самуун гарсан үед дэг журам тогтоох, сөрөг тусгай ажиллагаа явуулахаас гадна улсын онц чухал объектыг хамгаалах, томоохон осол, сүйрэл, байгалийн гамшиг тохиолдсон үед сэргээн босгох, хорио цээрийн дэглэм сахиулахад дэмжлэг үзүүлж ажилладаг чухал алба.

Тийм ч учраас УИХ-аас 2017 онд Дотоодын цэргийн тухай хуулийг шинээр баталснаар дахин байгуулсан. Дотоодын цэрэг нь тайван цагт мэргэжлийн бие даасан үйл ажиллагаа явуулж, Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг төрийн цэргийн байгууллага болсон юм.

Дотоодын цэрэг нь үйл ажиллагаандаа хууль дээдлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, нууцыг чанд хадгалах, нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагатай байх, захирах, захирагдах, хамгаалалт, аюулгүй байдлыг уян хатан, шуурхай тасралтгүй зохион байгуулах зарчмыг баримтална.

Дотоодын цэргийн анги байгууллага, алба хаагч нь Дотоодын цэргийн тухай хуулийн 11.1-д заасан дараах үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг байна. Тухайлбал:

1. улсын онц чухал объектыг хамгаалах;
2. нийтийн хэв журам сахиулах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, гэмт хэргийг таслан зогсооход дэмжлэг үзүүлэх;
3. гамшиг, аюулт үзэгдэл, осол, аюул тохиолдсон үед болон эрэн хайх, аврах, хор уршгийг арилгах, хойшлуулшгүй сэргээн босгох ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх;
4. шаардлагатай үед зарим объектыг түр хугацаагаар хамгаалах, зорчигч, ачаа тээшийг харгалзан хүргэх;
5. террорист үйлдлийг таслан зогсоох тусгай ажиллагаанд оролцох;
6. хуулиар тогтоосон бусад чиг үүрэг.³

Дотоодын цэргийн алба хаагчийн албаны үүрэг гүйцэтгэхтэй холбогдсон нь Дотоодын цэргийн хуулиар зохицуулаагүй бусад харилцааг **дотоодын цэргийн алба-ажиллагааны** дүрэм болон цэргийн нийтлэг дүрмээр зохицуулдаг байна.

² <https://police.gov.mn> //Татаж үзсэн: 11.04.2024. Дотоодын цэрэг нь “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” тусгайлсан чиг үүрэгтэй төрийн цэргийн байгууллага

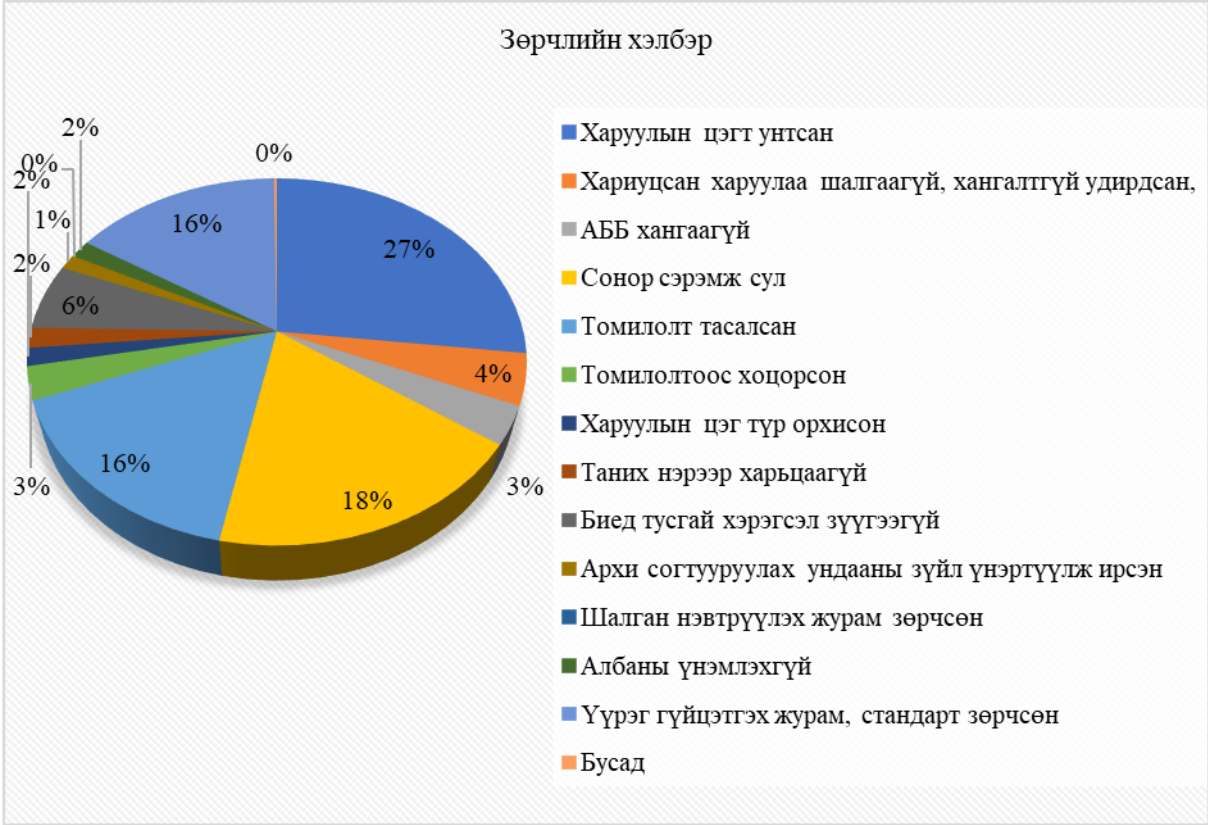
³ Төрийн мэдээлэл. 2017. №12 Дотоодын цэргийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйл 11.1

Монгол улсын засгийн газрын 2017 оны 09 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 283 тогтоолоор батлагдсан Дотоодын цэргийн алба-ажиллагааны дүрэмд Анги, салбарт алба-ажиллагааг зохион байгуулах ажиллагааг зааж өгсөн байдаг. Гэвч Дотоодын цэргийн алба хаагчдаас зөрчил гаргаад байгаа нь тулгамдсан асуудал болоод байна.

Дэлхийн жишигт цэргийн алба хаахыг үүрэг болгосон, сонголт болгосон гэсэн хоёр үндсэн хувилбар үйлчилдэг. Монгол Улсын иргэний хувьд цэргийн алба хаах нь эр хүн болж төрсний ҮҮРЭГ бөгөөд заавал хаахаар хуульчилсан байна. Энэ нь үүрэг болохоос бахархал биш гэдгийг тодотгох хэрэгтэй" хэмээн дурдаж байсан. Ийнхүү үүргээ биелүүлэхээр цэрэгт очсон аавын хүү хэн нэгний /бусад цэргийн/ доог тохуу болж байгаа нь өөрөө хүний эрхийн зөрчил, хүчирхийллийн хэмжээнд хүрч байна. Бүх зүйл дээр хүний эрх нэн чухлаар тавигдаж буй 21 дүгээр зуунд цэрэгт алба хаах хугацаандаа учир шалтгаангүйгээр зодуулж, сэтгэл санаа, бие махбодь болон амь насаараа хохирч, хүний ёсноос гажууд үйлдлийн золиос болж буй тохиолдол манай улсад гарсаар байна.⁴

Дотоодын цэргийн штаб, анги, тусгай салбаруудын сүүлийн 3-5 жилийн харуулчдын гаргасан зөрчилд судалгаа хийж үзлээ.

График №1. Алба хаагчдаас гаргаж буй зөрчлийн хэлбэр

Нийт зөрчлийн 27% хувийг харуулын цэгт унтсан зөрчил эзэлж байна. Зөрчлүүдийн дийлэнх хувийг, харуулын цэгт унтсан зөрчлүүд эзэлж байгаа ба алба хаагчдаас шөнийн цагаар үүрэг гүйцэтгэж байхад ихэвчлэн зөрчлүүд гардаг байна.

№	Гаргасан зөрчил	2018	2019	2020	2021	2022	Нийт
1.	Хариуцсан харуулаа хангалтгүй удирдсан.	9	8	2	0	1	20
2.	Албаны бэлэн байдал хангаагүй	0	5	0	0	10	15
3.	Сонор сэрэмж сул	34	36	6	1	5	82

⁴ <https://ikon.mn> //Татаж үзсэн: 24.04.2024. Хуульч Б.Даваабазарын ярилцлагаас хэсэгчилэн авав.

4.	Томилолтоос хоцорсон	6	5	2	1	0	14
5.	Томилолт тасалсан	6	2	4	22	37	65
6.	Харуул цэг түр орхисон	3	0	2	1	1	7
7.	Таних нрээр харьцаагүй	5	3	0	0	0	8
8.	Биед тусгай хэрэгсэл зүүгээгүй	18	3	0	0	3	24
9.	Үүрэг гүйцэтгэх журам, стандарт зөрчсөн	39	16	6	4	5	70
10.	Албаны үнэмлэхгүй	0	3	1	1	2	7
Нийт		120	81	23	30	74	238

Дээрхи хүснэгтээс үзвэл 2018 онд Дотоодын цэргийн алба хаагчдаас 120 зөрчил гарч байсан бол Ковид-19 гарсан 2020, 2021 онуудад эрс багассан ч 2022 онд буцаад өссөн нь анхаарал татаж байна. Алба хаагчдаас гаргасан зөрчлүүдээс сонор сэрэмж сул, томилолт тасалсан, үүрэг гүйцэтгэх журам зөрчсөн гэх зөрчлүүд давамгайлж байгааг анхаарах шаардлагатай байна.

График №3. Зөрчил илрүүлсэн хугацаа

Графикаас үзвэл Дотоодын цэргийн алба хаагчдаас гаргасан зөрчлүүдийн илэрсэн хугацааг харвал ихэвчлэн шөнийн цагаар зөрчил гаргадаг нь анхаарал татаж байна.

Хүснэгт №1. Зөрчлийн илрүүлэлт

№	Зөрчил илрүүлсэн арга	2018	2019	2020	2021	2022	Нийт
1.	Шуурхай удирдлагын жижүүр, хяналт шалгалтын офицерын хяналтар илрүүлсэн зөрчил	110	73	4	0	15	202
2.	Сорил шалгалтаар	25	28	0	0	15	68
Нийт		135	101	4	0	30	270

Зөрчил илрүүлсэн хэлбэрийг авч үзвэл ихэнхидээ Шуурхай удирдлагын жижүүр, хяналт шалгалтын офицерын хяналтар илрүүлсэн зөрчил эзэлж байгаа нь тухайн анги, салбарын дотоод хяналт шалгалт сайн явж байгаа гэж үзэхэд хүргэж байна.

Цэргийн нийтлэг дүрэмд зааснаар харуулын албыг зохион байгуулах, гүйцэтгүүлэх харилцааг дараах байдлаар зааж өгсөн байна.

Харуулын алба нь тайван цагийн байлдааны үүрэг бөгөөд харуулын бие бүрэлдэхүүнээс энэ дүрмийн бүх заалтыг дагаж мөрдөхдөө “Төрийн нууцын тухай”, “Төрийн нууцын жагсаалтын тухай”, “Батлан хамгаалах хууль”, “Зэвсэгт хүчний тухай хууль”, “Цэргийн албаны тухай хууль”, “Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль” хуулиудын холбогдох заалтуудыг удирдлага болгон сонор сэрэмжтэй, шийдвэртэй, зориг тэвчээртэй байж идэвх санаачлагатай ажиллахыг шаардана.

Энэ дүрмийн шаардлагыг зөрчсөн цэргийн алба хаагчид цэргийн сахилгын болон эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэдэг байна.

Цэргийн хүрээний ба харуулын албаны дүрмийн 5.4 дүгээр зүйл Улсын онц чухал байгууламжийн харуул, хамгаалалтыг Дотоодын цэргийн алба-ажиллагааны дүрмээр зохион байгуулна.⁵

Сахилгын зөрчлийг шалгахдаа Сахилгын дүрмийн 1.1-д заасан “Цэргийн сахилгын дүрмийн зорилго нь цэргийн сахилга, түүнийг сахин биелүүлэхэд цэргийн алба хаагчийн хүлээх үүрэг, сайшаал болон сахилгын шийтгэлийн төрөл, тэдгээрийг хэрэглэх захирагчийн эрхийг тодорхойлж, сайшаал хүртээх, сахилгын шийтгэл ногдуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино”⁶ гэсэн агуулгын хүрээнд шийдвэрлэдэг байна.

Цэргийн сахилгын дүрмийн сахилгын дүрмийн 7.1 дүгээр зүйлд “Сахилгын шийтгэл гэж Монгол Улсын хууль тогтоомж, Цэргийн нийтлэг дүрмүүд, Цэргийн тангараг, цэргийн алба хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээ, ангийн дотоод журмыг зөрчсөн, захирагчийн хууль ёсны тушаалыг биелүүлээгүй цэргийн алба хаагчийн үйлдэл, эс үйлдэхүйг сахилгын зөрчилд тооцно”⁷ хэмээн тодорхойлсон байна.

Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 28.12 дугаар зүйл /Байлдааны жижүүр хийх журам зөрчих/-ийн 1.Гадаад улсын цэргийн халдлагыг цаг тухайд нь илрүүлэх үүрэг бүхий цэргийн алба хаагч байлдааны жижүүр хийх журмыг зөрчсөн бол нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.2.Энэ гэмт хэргийг дайны байдалд шилжсэн, эсхүл онц байдал зарласан үед үйлдсэн бол хоёр жилээс найман жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ гэсэн заалтуудыг үндэслэн эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэдэг байна.

Түүнчлэн Эрүүгийн хуулийн 28.13 дугаар зүйл /Дотоод албаны журам зөрчих/-ийн 1.Цэргийн анги, байгууллагын хоногийн манааны /харуулаас гадна/ үүрэг гүйцэтгэж байгаа цэргийн алба хаагч дотоод албаны журам зөрчсөн бол зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ, мөн 28.14 дүгээр зүйл /Харуулын албаны журам зөрчих/-ийн 1.Харуулын албаны журам, түүний дагуу гарсан захирагчийн тушаал, захирамжийг зөрчсөн бол зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ⁸ гэсэн заалтууд нь Дотоодын цэргийн алба хаагчдаас гаргаж буй ноцтой үйлдэлд хариуцлага хүлээлгэхээр тусгагджээ..

Дүгнэлт. Дотоодын цэргийн анги байгууллага, алба хаагчид хуулиар хүлээсэн чиг үүргийн хүрээнд Улсын онц чухал объектын хэвийн ажиллагааг хангах, халдлагаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, хамгаалж байгаа объектод нэвтрэх хүн, эд зүйл, тээврийн хэрэгслийг шалгах, хамгаалалтын бүсэд тогтоосон дэглэм, журмыг сахиулах бүхийл үйл ажиллагааг хийж гүйцэтгэж байгаа нь тайван цагийн байлдааны үүрэг.

Дотоодын цэргийн алба хаагч нь цэргийн дүрэм, Дотоодын цэргийн алба-ажиллагааны дүрэм бусад холбогдох дүрэм журмыг, ягштал дагаж мөрдөх, нь хууль тогтоомжийг хэлбэрэлтгүй сахиулж байгаа үйл ажиллагаа юм.

Хуулиар хүлээсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд алба ажиллагааны болон цэргийн дүрмийн хэрэгжилт, үйл ажиллагааг тасралтгүй хэвийн явуулахад алба хаагчийн үйл ажиллагаа ихээхэн чухал юм.

Иймд алба хаагчид албаны зохион байгуулалт харуулын албаны үүрэг гүйцэтгэлтэд идэвх зүтгэлтэй оролцож, холбогдох хууль дүрэм журам, зэргийг сайтар судалж, алба ажиллагаандаа ягштал мөрдөн биелүүлэх нь анхаарах асуудал юм.

⁵ <https://www.academia.edu>. // Цэргийн хүрээний ба харуулын албаны дүрмийн 5.4 дүгээр зүйл

⁶ Мөн дүрмийн 1.1 дүгээр зүйл

⁷ Мөн дүрмийн 7.1 дүгээр зүйл

⁸ Төрийн мэдээлэл. 2016., №07. Эрүүгийн хуулийн 28.14 зүйл

Мөн алба хаагчид нь өөрсдийн ажил албан тушаал дээрээ эрх, үүрэг, хариуцлагаа ухамсарласнаар алба ажиллагааны зохион байгуулалт хангагдана гэж үзэж байна.

Санал. Дээрхи дүгнэлтийг үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

1. Алба хаагчид Дотоодын цэргийн алба-ажиллагааг зохион байгуулахтай холбогдсон хууль, эрх зүйн баримт бичиг, дүрэм журам, зааврыг нарийвчлан судалж суралцах.

2. Дээр дурдсан холбогдох дүрэм журам, зааврын хэрэгжилт хэрхэн хангагдаж байгаад анги байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтангууд дотоод хяналт шалгалтыг тогтмол зохион байгуулж үр дүнг тооцох.

3. Алба хаагчдад холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журам зааврын талаар болон хариуцлагын тухай сургалтуудыг зохион явуулж, алба хаагчдыг чадваржуулах саналуудын тус тус гаргаж байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ:

Нэг. Хууль тогтоомж, эрх зүйн актууд

1. Дотоодын цэргийн тухай хууль 2017 он
2. Цагдаагийн албаны тухай хууль 2017 он
3. Эрүүгийн хууль 2015 он
4. ЦБҮАЖ-Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам
5. ДЦҮАЖ-Дотоодын цэргийн үйл ажиллагааны журам

Хоёр. Ном сурах бичиг гарын авлага

1. МУ ерөнхийлөгчийн зарлиг Цэргийн дүрэм 2022 он

Гурав. Цахим эх сурвалж

1. <https://www.legalinfo.mn/>
2. <https://police.gov.mn/>